

INFORMARE, RISC ȘI CONȚINUT ÎN RELAȚIONAREA CU BĂNCILE

GUST MARIUS
TURMACU MIHAELA
HOARCĂ DORIN

Univ. "C. Brâncoveanu" Rm. Vâlcea, Str. N. Bălcescu nr. 39, Rm. Vâlcea, 0250739122

E-mai: mturmacu@yahoo.com

In financial services the moral risk is the problem created by the unequal information after concluding the transaction. It appears in financial markets when the lender faces the danger that the borrower be stimulated to get involved in activities that are not wanted by the former, since these activities diminish the probability for the credit to be returned.

Teoria echilibrului general reprezintă una dintre cele mai frumoase realizări intelectuale din istoria gândirii economice. Demonstrarea existenței echilibrului și a legăturilor reciproce, cu optimul lui Pareto, în 1950 și 1960, pare să deschidă calea unei reconstrucții a teoriei economice în jurul acestor concepte.

Teoria contractelor își are originea în insuficiența modelelor de echilibru general, idee născută în anii 1960, și este cea mai generală teorie la care poate apela economia informațiilor. S-a convenit detașarea temporară de modelele echilibrului general – care furnizau o descriere coerentă, dar mai puțin realistă a economiei – pentru a se întoarce către modelele care iau în considerare toată complexitatea comportamentelor strategice ale agenților.

Modelele teoriei contractelor se pot distinge după mai multe caracteristici, care pot fi statice sau dinamice, când contractele sunt complete sau incomplete, când relația considerată este bilaterală sau multilaterală:

- sunt multe modele de echilibru parțial, ce separă piețele sau schimbă în bine restul economiei;
- descriu interacțiunea dintre un număr mic de agenți;
- rezumă proprietățile cadrului instituțional prelevat cu ajutorul unui contract. El este cel care poate fi explicitat, adică face obiectul unui document semnat. Se poate, de asemenea, să nu fie decât subînțeles, ca un sistem de norme de comportament. În primul caz, el este, în general, garantat printr-o "terță parte" cum ar fi un tribunal sau un conciliator sau mai simplu, prin dorința agenților de a-și menține buna reputație. În al doilea caz, datorează menținerea ca un echilibru între interacțiunile dintre părți;
- aceste modele erau utilizate intens în teoria jocurilor și a informației asimetrice, cu o descriere, în general lipsită de negociere: modelul Principal-Agent. Ele se lansează într-un univers Bayesian unde părțile au o credibilitate apriori față de informație, deci ele nu dispun și nu revizuiesc această credibilitate pe măsura derulării interacțiunilor. Conceptul de echilibru utilizat aparține în general echilibrelor Bayesiene perfecte.

Clasificarea acestor modele se face astfel:

- În funcție de faptul că informația privată se sprijină pe:
 - ce face agentul, cine ia decizii ("hidden action");
 - ce face agentul, care-i sunt caracteristicile ("hidden information");
- forma jocului strategic permite completarea clasificării. Se disting modelele unde inițiativa aparține părții neinformate de cele unde ea este atribuită părții informate.

Se obține astfel o mare familie de modele:

- modelele autoselective, în care partea neinformată nu cunoaște decât parțial caracteristicile părții informate și partea neinformată este cea care are inițiativa;
- dacă în același cadru, partea informată este cea care ia inițiativa, modelul este un model de semn;
- în problemele de risc moral partea neinformată care ia inițiativa contractului nu observă decât parțial acțiunile părții informate.

Aceste familii de modele nu sunt disjuncte, anumite modele parametrice foarte interesante, prezentând trăsături care aparțin mai multora dintre ele.

Presupunem că Principalul este o bancă și Agentul este o firmă particulară care dorește obținerea unui credit.

Se vorbește de risc moral atunci când:

- Agentul ia o decizie care afectează bunăstarea sa și pe cea a Principalului;
- Principalul nu observă decât “rezultatul”, un semnal imperfect al acestei acțiuni. Acțiunea (decizia) aleasă spontan de Agent nu este Pareto optimală.

Acțiunea nu este observabilă, Principalul neputându-l forța pe Agent să ia o decizie care să fie eficientă din punctul de vedere al celor două părți. El nu poate influența alegerea unei decizii de către Agent, condiționând utilitatea sa cu singura variabilă observabilă – rezultatul.

Exemplele de risc moral sunt extrem de numeroase: de fapt, se poate imagina o relație economică care să nu fie afectată de această problemă. De aceea, trebuie ca Principalul să poată observa perfect toate deciziile Agentului care afectează utilitatea sa, ceea ce reclamă eforturi de supraviețuire extrem de costisitoare.

În serviciile financiare riscul moral este problema creată de informația asimetrică după încheierea tranzacției. El apare pe piețele financiare când creditorul este supus pericolului ca împrumutatul să fie stimulat să se angajeze în activități care sunt indezirabile din punctul de vedere al creditorului, deoarece aceste activități diminuează probabilitatea ca creditul să fie rambursat.

Întrucât riscul moral diminuează probabilitatea de rambursare a creditului, creditorii pot decide să nu acorde creditul. Riscul moral se poate manifesta atât în privința unei persoane cât și a unei instituții.

Cu toate acestea existența informației imperfecte nu justifică intervenția publică. Trebuie spus că mecanismele private nu pot face acest lucru.

O soluție naturală la informația imperfectă care dă naștere la selectarea eronată, este furnizarea de informație care să permită celor ce furnizează fonduri să aibă informații complete despre solvabilitatea celor ce doresc să le folosească fondurile pentru a-și finanța investițiile.

Astfel, deponentul trebuie să cunoască solvabilitatea băncii unde și-a depus banii, iar banca trebuie să cunoască solvabilitatea debitorilor săi.

Un mod de a obține aceste informații este folosirea activității unor firme particulare care strâng și furnizează informații care fac distincție între calitatea debitorilor și apoi vând această informație celor interesați.

Totuși evaluarea riscurilor, fie ele de credit sau a celor bancare, este costisitoare, ceea ce ar putea ridica problema celor care beneficiază gratis de informație.

În mod individual, fiecare client al unei bănci poate prefera să nu întreprindă nici un fel de cercetări de informare, bazându-se pe faptul că alți clienți o vor face. Într-o astfel de situație furnizarea de informație particulară este prea scăzută, iar problema selectării eronate continuă să împiedice funcționarea eficientă a pieței.

Mai mult, deoarece informația, odată produsă, este disponibilă deponentilor la un cost de transfer foarte scăzut, evaluarea băncilor nu trebuie întreprinsă de fiecare client, ci ar putea fi delegată unei agenții publice sau unei firme private de rating.

Deoarece micii deținători de conturi pot considera costul de a interpreta ratingul ca fiind prea ridicat și/sau deoarece se interesează numai de depozite fără risc, pot fi avute în vedere două alternative.

Prima este aceea de a avea depozite asigurate. A doua este de a crea instituții lipsite de risc, adică toate depozitele să fie investite numai în titluri de valoare fără risc, așa numita bancă “restrânsă”.

Deponenții ar putea alege între instituțiile care oferă un randament mai mare, dar mai riscant și cele care oferă depozite lipsite de risc, dar cu randament scăzut.

Pe lângă dezvăluirea și evaluarea informației, există două moduri alternative de a reduce informația imperfectă: reputația și garanția dată clienților privind calitatea serviciilor oferite (de exemplu, o societate de asigurare să dea garanție contra unui potențial comportament necinstit din partea angajaților băncii respective).

Observarea comportamentului altor bănci similare sau autoreglementarea previne un comportament incorect. Reputația stimulează băncile, care țin la reputația lor pe piață, și la profiturile pe termen lung, să pună în aplicare sisteme interne de control pentru a reduce riscurile și fraudă.

Deci, problema informației poate fi rezolvată în mod privat pe piață în mai multe moduri diferite: dezvăluirea informației și strângerea ei, grija pentru reputație și garanția din partea unei societăți de asigurare.

Totuși, atunci când există dovezi că piața nu poate furniza informație suficientă sau nu poate face distincție între bănci, este cazul să intervină guvernul pentru a reglementa intrarea pe piață și a asigura un nivel minim de calitate, așa cum se face, de exemplu, în domeniul medical și juridic.

Problema este dacă acest lucru să fie făcut în mod particular sau cvasiparticular sau dacă să fie făcut de un organism public.

Desigur că beneficiile flexibilității și ale expertizei furnizate de organismele particulare de autoreglementare trebuie puse în balanță cu riscul că membrii acestor organizații au un stimulent evident de a limita intrarea pe piață a noi bănci și deci de a obstrucționa concurența.

În privința intervenției publice, guvernul ar putea de exemplu, să producă informație și să o furnizeze, în mod gratuit, pentru a ajuta să se facă distincție între firmele bune și mai puțin bune sau între băncile bune și cele mai puțin bune.

Aceasta ar însemna însă ca guvernul să ofere informații negative despre firme sau bănci, lucru care ar putea fi dificil din punct de vedere politic.

O a doua posibilitate (de altfel cea mai practică) este de a reglementa activitatea bancară și pe cea a piețelor de capital pentru a încuraja firmele și băncile să dezvăluie informații despre ele, astfel încât investitorii și clienții băncilor să-și poată da seama cât de bună sau mai puțin bună este firma sau banca în cauză.

Deși reglementările guvernamentale diminuează problema selectării nefavorabile ele nu o elimină. Chiar când firmele sau băncile furnizează informație publicului, ele continuă să aibă mai multe informații decât investitorii sau deponenții.

Mai mult, firmele sau băncile cu un renume mai mic pot denatura informațiile pe care trebuie să le transmită publicului făcând dificilă diferențierea între firmele sau băncile bune și cele proaste.

La nivelul activității firmelor, un rol important în diferențierea acestora îl joacă intermediarii financiari, printre care băncile.

O bancă este expertă în furnizarea de informații despre firme, astfel că ea poate deosebi firmele cu un credit bun față de firmele cu un credit slab.

Un element important în abilitatea băncii de a evita pe cei ce pot profita de informație fără a plăti pentru ea este faptul că ea acordă cu preponderență credite unor particulari și mai puțin cumpără titluri de valoare care sunt negociate pe piață.

În cazul cumpărării de titluri de valoare clienții investitori care știu că banca are abilitatea de a evalua calitatea titlurilor vor observa ce face ea și vor cumpăra și ei aceste titluri, ducând astfel la majorarea cererii și deci a prețului acestora. Deoarece banca nu poate profita de informațiile pe care le-a produs (sau le-a cumpărat), ea nu va mai produce informație.

Teoretic dacă Principalul poate observa acțiunea Agentului se vorbește de prim rang: Principalul poate ordona atunci Agentului să-și aleagă acțiunile eficiente (sau să-i plătească un salariu fiabil dacă acțiunile depuse nu sunt eficiente) și alege după aceea salarii care realizează împărțirea riscului între cele două părți.

În particular, se presupune adesea că Principalul este neutru la risc. Această ipoteză se poate justifica prin faptul că Principalul poate diversifica riscurile legate de relația sa cu Agentul. În schimb Agentul prezintă, în general, aversiune pentru risc – oricât de mic, lui îi este foarte dificil să diversifice acest risc. Împărțirea optimală a riscurilor presupune că Principalul îl asigură complet pe Agent prin acordarea unui salariu constant și prin suportarea tuturor riscurilor legate de activitatea lor comună.

În situația (de rangul doi) care ne preocupă, Principalul nu poate observa decât o variabilă corelată cu acțiunea realizată de Agent: rezultatul. Am văzut că dacă Principalul este neutru la risc, optimul de prim rang constă în a da un salariu constant Agentului; dar acesta îl incită pe Agent să aleagă în mod egoist acțiunile care sunt cele mai costisitoare pentru el și care nu sunt optimale, în general. Soluția problemei hazardului moral presupune deci că Principalul oferă Agentului un contract care arbitrează între:

- Împărțirea riscurilor, care sugerează că salariul Agentului depinde în mică măsură de rezultat;
- Cercetarea incitațiilor, îl împinge pe Principal să condiționeze salariul la rezultate.

Să notăm că Agentul este neutru la risc, el nu are ce arbitra: poate fi făcut să suporte toate riscurile și rangul al doilea coincide cu rangul de prim ordin. Acest caz are practic un interes minim.

Bibliografie:

1. Băcescu – Cărbunaru A., Băcescu M., + “Macroeconomie aplicată”, Ed. ALL, București, 1996
2. Cotfas M., Anca A., Marin D., Pătrașcu N., - “Teoria echilibrului general”, Ed. Omnia Uni, București, 1995
3. Faghiura G.H., Marin D., Anca A., - “Teoria echilibrului economic”, Lito ASE, București, 1993